

enne pinda valmistatud. Juba mõni aasta enne seda oli Mikolauß Ruff Riigas Ewangeli õpetust kuulutanud. Selle mehe eluläigust ei ole aga tänine veel palju munt sõnumit leitud, kui tema nime ja tema tegewuse hakatust. Vinnasekretäri, Johann Bohmüller'i kõrwas oli Bürgermeister Konrad Durlop esimene, kes Knöplen'i õpetust wasta wõttis ja teda Riia Katholiigi Preestrite wiha eest kaitses. Bürgermeister Durlop suutis korda saata, et Knöplen, sel aeal ainus puhta Ewangeliumi kuulutaja Riigas, ja Katholiigi Preestrid Peetri kirikus usuõpetuse asju awalikus waidlemises läbi rääkisinud Rodanikud, kes ka juba puhta Jumala sõna poole hoidsinud, seiswad senni wahil, kiriku uste ees. Mis selle järel sündis, see on teadmata. Arwata wõib aga, et Raekohus Piiskopi poolt uusi kirikuõpetajaid päris. Kui Piiskop Raekohtu ja linna seisuste ja seltskondade palwet kuulda ei wõtnud, siis nimetasiwad nemad ühel meelel Andreas Knöplen'it Peetri kiriku õpetajaks. Wiinakuu 23. päawal 1522 pidas tema oma esimese jutluse. Esimesel Kristuse tulemise pühal, seltsamal aastal, sai tema kõrwa Sylvester Tegetmeier, Sagopi kiriku õpetajaks nimetatud, kes umbes Wihksipääwast saadik Riigas oli.

Teadmata on, kas Riia Raekohus sellega üle oma wõimuskonna seadusliku piire astus, kas

Piiskop kaebtust tõstis, kas kära ja kirikute pühapiltide häwitamist oli.

Kaks munku, Anton Boehmhover ja Burkart Wallis oliwad küll Saksamaa Keisri juure ja Rooma Paapsti juure kaebama läinud ja seal palju kára teinud, mis nemad aga rääkinud, selle üle ei ole ustatwat sõnumit. Suurel Reedel 1523 oliwad mungad Riiaist filmakirjaks wäljarändanud ja seda kange tagakiusamiste pärast teinud olema ütelnud. Aastal 1524 tuliwad nimetatud mungad Riiga tagasi ja tõiwad awalikku needmist kaasa, saiwad aga wangi pandud. Kára ja pahandust oli seal küll, aga awalikku wägiwaldada wist mitte, sest weel aastal 1524 oliwad pühapildid kirikutes, kui rahwas neid ka Ebajumala teenistuse riistaks pidas.

Teistwiisi oli asi Tallinnas. Kuida üleüldse kõil asjad Eestimaa! enamast rahulikumal ja seaduslikumal kombel korraldasiwad, nenda ka usutunnistuse ja kiriku puhastamises. Siin ei saanud puhastatud õpetus mitte ilma korralise ametita siss'erändanud meestest kuulutatud, kes kõige ametis seiswate waimuliku tallitajate wasta õpetatud oleksiwad, waid korraliselt kutsutud ja ametisse pandud õpetajate läbi.

Nende jutlus ei jäänud mitte ilma mõnuta, kui ka harjunud kiriklikkus loidas esiteks ühtigi muu-